

Częstochowa, 27 marca 2025 r.

dr hab. Bogusław Przywora, prof. UJD
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie
Wydział Prawa i Ekonomii
Katedra Prawa Ustrojowego i Porównawczego

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Agnieszki Łukaszcuk - Walter

W nawiązaniu do uchwały nr 04/23/01/2025 Rady Naukowej Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie z dnia 23 stycznia 2025 r. w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Agnieszce Łukaszcuk - Walter, w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, przedkładam recenzję.

1. Ogólna charakterystyka Habilitantki

Habilitantka uzyskała dyplom magistra prawa na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 25 czerwca 2002 r., na podstawie pracy magisterskiej pt. *„Zasada wolności działalności gospodarczej”*, przygotowanej w Katedrze Prawa Konstytucyjnego, pisanej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego pod kierunkiem prof. dra hab. Kazimierza Działochy. Stopień naukowy doktora nauk prawnych zdobyła na Uniwersytecie Wrocławskim 25 czerwca 2012 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *„Kształtowanie się modelu ustrojowego służby cywilnej w Polsce”*, przygotowanej pod opieką naukową prof. dra hab. Kazimierza Działochy. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: prof. dr hab. Grzegorz Rydlewski i prof. dr hab. Bogusław Banaszak.

Pani dr Agnieszka Łukaszcuk - Walter w lutym 2023 r. została wpisana na listę adwokatów Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, a w listopadzie 2024 r. uzyskała

wpis na listę radców prawnych Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie. Prowadziła jednoosobową działalność gospodarczą – Kancelarię Adwokacką.

2. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Habilitanta wskazała dość bogate i zróżnicowane miejscowo doświadczenie w pracy w jednostkach naukowych:

- 1) od października 2006 r. do czerwca 2007 r. na podstawie umowy zlecenia na stanowisku asystenta w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Kaliszu;
- 2) od października 2007 r. do czerwca 2008 r. na podstawie umowy zlecenia na stanowisku asystenta w Wyższej Szkole Ekonomii i Prawa im. Edwarda Lipińskiego w Kielcach;
- 3) od czerwca 2008 r. do czerwca 2009 r. na podstawie umowy o pracę na stanowisku asystenta w Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji w Poznaniu w pełnym wymiarze czasu pracy;
- 4) od sierpnia 2009 r., na podstawie umowy o pracę, na czas nieokreślony na stanowisku asystenta w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie;
- 5) od września 2012 r., na podstawie umowy o pracę, na czas nieokreślony na stanowisku adiunkta na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie w pełnym wymiarze czasu pracy.

3. Ocena osiągnięcia naukowego

3.1. Zgodnie z art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) monografię naukową, wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - b) cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji

międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

- c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
- 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Osiągnięcie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

3.2. Habilitantka jako zasadnicze osiągnięcie naukowe wskazała monografię pt. „Konstytucja Kwietniowa z 1935 r. Geneza – Obowiązki – Stosowanie”, Warszawa 2024, ss. 414 (ISBN 978-83-66552-76-0). Recenzentami wydawniczymi byli: prof. Marian Grzybowski, dr hab. Andrzej Bisztyga, prof. UZ.

Wybór tematu uznać należy za posiadający z jednej strony istotny wymiar teoretyczny, ale także znaczenie naukowo – edukacyjne i praktyczne w perspektywie poszukiwania optymalnych rozwiązań dla współczesnego ustrojodawcy. Habilitantka jako argument za podjęciem tego tematu podała potrzebę uporządkowania złożonego zbioru unormowań Konstytucji Kwietniowej z 1935 r. W tym znaczeniu praca – w pewnej mierze – stanowi próbę wypełnienia w piśmiennictwie prawniczym luki. Habilitantka we wstępnej części pracy stwierdziła: „Podjęcie tematu badawczego związanego z genezą, obowiązki i stosowaniem Konstytucji Kwietniowej wynikało z braku dostępnej, kompleksowej publikacji naukowej, która analizowałaby wszystkie aspekty tego aktu, począwszy od jego uchwalenia i krótkiego obowiązywania do wybuchu II wojny światowej, przez okres jej kontynuacji przez organy emigracyjne po utracie państwowości, aż do chwili odzyskania przez Polskę niepodległości i przeprowadzenia rzeczywistych zmian ustrojowych, które pozwoliły na przekazanie tak utrzymanej władzy przez przedstawicieli na emigracji polskiemu prezydentowi wybranemu przez Naród w demokratycznej procedurze głosowania powszechnego” (s. 12).

Z powyższego fragmentu nie wynika jaki jest główny problem badawczy pracy, a jedynie, że temat badawczy związany jest z genezą, obowiązki i stosowaniem Konstytucji Kwietniowej. W innym miejscu Habilitantka podkreśliła, że: „Problem badawczy, wyrażnie

wskazany także w tytule pracy, zawiera się w Konstytucji Kwietniowej z 1935 r., jej: genezie, obowiązywaniu i stosowaniu” (s. 15). Z metodologicznego punktu widzenia przyjęte przez Habilitantkę rozwiązanie utrudnia czytelnikowi „wydobycie problemowych” elementów pracy, od analizy deskryptywnej. Dopiero z treści można odczytać problemy badawcze. Autorka w drugim rozdziale przedstawiła funkcjonowanie organów wykonawczych państwa w ramach Konstytucji Kwietniowej, podkreślając: „Analiza roli i pozycji Prezydenta Rzeczypospolitej w nowo ukształtowanym modelu państwa pozwoliła na odpowiedź na pytanie dotyczące jego charakteru ustrojowo-prawnego jako nadrzędnego czynnika w państwie, wyposażonego w liczne kompetencje i uprawnienia w stosunku do pozostałych organów konstytucyjnych państwa, w tym Rządu, Sejmu, Senatu, Sił Zbrojnych i kontroli państwowej” (s. 16).

Wartościowa jest także analiza w trzecim rozdziale (dotyczącym funkcjonowania izb parlamentarnych) ukierunkowana na wykazanie, w jaki sposób rozwiązania prawne wzmacniały rolę Senatu w ramach ustrojowych zmian systemu władzy parlamentarnej, przy jednoczesnym ograniczeniu roli Sejmu.

Nie wszystkie jednak rozdziały mają charakter problemowy. Za to na uwagę zasługują wyodrębnione części pracy (konkluzje poszczególnych rozdziałów) oraz „zakończenie”, które stwarzają możliwości do dekodowania problemów pracy. Na tym tle warto zwrócić uwagę na część końcową pracy, w której Habilitantka podkreśliła: „Proces badawczy Konstytucji Kwietniowej jawi się jako niespotykany dotąd przykład zmiany ustrojowej, gdzie analiza przyczyn i okoliczności, które doprowadziły do jej uchwalenia w dniu 23 kwietnia 1935 r., staje się kluczowa” (s. 361).

Warto odnotować też stwierdzenie Habilitantki, że z punktu widzenia konstytucyjnego istotne znaczenie ma „pytanie o naturę i konsekwencje tych zmian” ustrojowych, tj. „czy były one zapowiedzią ewolucji w kierunku systemu totalitarnego, czy też raczej pragmatyczną odpowiedzią na konkretne wyzwania ustrojowe ówczesnego okresu? W tym zakresie należy zastanowić się nad stopniem, w jakim nowy ład konstytucyjny po 1935 r. wpłynął na państwo polskie. Ponadto istotnym pozostało rozważenie, czy i w jakim stopniu zmiana ustroju oparta na skoncentrowaniu władzy w osobie Prezydenta RP przyczyniła się do usprawnienia państwa i czy obrany model ustrojowy miał trwałe konsekwencje dla ówczesnej tradycji konstytucyjnej” (s. 361). Analiza części podsumowującej pracy wskazuje, że Habilitantka dokonała pogłębionych rozważań pracy poświęconej Konstytucji z 1935 r. z perspektywy pozycji Prezydenta w odniesieniu do innych organów. Daje temu wyraz w szczególności we fragmencie pracy: „W ramach skrupulatnego rozważenia konstytucyjnych aspektów roli

Prezydenta RP w rozwiązaniach Konstytucji Kwiecniowej z 1935 r. wyłania się obraz głowy państwa jako dominującej postaci w jego strukturze, wypełniającej funkcję jednolitej i niepodzielnej władzy państwowej. Rola ta, oparta na zaufaniu i szacunku obywateli, uosabiała w Prezydencie porządek konstytucyjny państwa oraz wyraziciela jego suwerenności i autorytetu” (s. 363). Można było bardziej ukierunkować tytuł pracy na wykazanie pozycji ustrojowej Prezydenta i konsekwencji jego usytuowania dla ustroju Polski.

3.3. Autorka sięgnęła po kilka metod badawczych. Podstawowe znaczenie miała metoda dogmatyczno-prawna i metoda historyczno-prawna. Ponadto Habilitantka podkreśliła, że zastosowała metodę empiryczną, która „była również niezbędna do analizy współczesnego orzecznictwa, szczególnie w kontekście powoływania się przez organy władzy sądowej, tj. Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny, na postanowienia Konstytucji Kwiecniowej, zwłaszcza w kwestiach dotyczących wolności i praw osobistych oraz politycznych” (s. 14). Analiza orzecznictwa mieści się jednak w ramach metody dogmatyczno-prawnej, a nie empirycznej. W pracy można dostrzec także elementy analizy systemowej.

3.4. Praca składa się ze „wstępu”, siedmiu rozdziałów oraz z „zakończenia”. Pierwszy rozdział ma charakter wprowadzający dla rozważań dotyczących genezy Konstytucji Kwiecniowej. W II rozdziale Habilitantka przedstawiła funkcjonowanie organów wykonawczych państwa w ramach Konstytucji Kwiecniowej (uwzględniając jej założenia ideologiczne). Jak podkreśliła sama Autorka: „Analiza roli i pozycji Prezydenta Rzeczypospolitej w nowo ukształtowanym modelu państwa pozwoliła na odpowiedź na pytanie dotyczące jego charakteru ustrojowo-prawnego jako nadrzędnego czynnika w państwie, wyposażonego w liczne kompetencje i uprawnienia w stosunku do pozostałych organów konstytucyjnych państwa, w tym Rządu, Sejmu, Senatu, Sił Zbrojnych i kontroli państwowej” (s. 16). Biorąc pod uwagę treść tego rozdziału za nieco dyskusyjny uznać należy jego ogólny tytuł: „Obowiązywanie konstytucji kwiecniowej i jej charakterystyka”.

Trzeci rozdział poświęcony został funkcjonowaniu izb parlamentarnych. Habilitantka rozważania prowadziła pod kątem wykazania, w jaki sposób rozwiązania prawne wzmacniały rolę Senatu w odniesieniu do innych organów. W czwartym rozdziale Habilitantka scharakteryzowała inne organy państwa w zakresie ich funkcji i kompetencji. Piąty rozdział pracy dotyczył problematyki obywatelstwa polskiego. Rozdział szósty pracy Habilitantka poświęciła analizie losów władz państwa polskiego na emigracji oraz zachowaniu jego

fundamentalnych elementów ustrojowych. Ostatni rozdział dotyczył okresu stosowania Konstytucji Kwietniowej po II wojnie światowej przez polskie władze emigracyjne.

Przy tak szerokim zakresie analizy formułowanie wniosków końcowych stanowiło istotne wyzwanie. Zgodzić można się ze stanowiskiem, że Konstytucja z 1935 r. „nie była wyłącznie manifestacją aspiracji politycznych obozu Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem”, ale miała szersze znaczenie, stanowiąc „konstytutywną reakcję na głęboki kryzys ustrojowy” pod rządami Konstytucji Marcowej z 1921 r. (s. 361). Habilitantka postawiła „pytanie o naturę i konsekwencje tych zmian”, w szczególności, „czy i w jakim stopniu Konstytucja Kwietniowa przyczyniła się do zachowania ciągłości państwa polskiego na emigracji, zwłaszcza w kontekście jej roli jako symbolu suwerenności prawnej i narodowej” (s. 361).

3.5. Praca napisana jest precyzyjnym i zrozumiałym także w kategoriach prawniczych językiem. Autorka pojęła próbę oceny rozwiązań Konstytucji Kwietniowej i sformułowała interesujące wnioski, które – w pewnym stopniu – stanowią istotny wkład w dyscyplinę „nauki prawne”. W tym znaczeniu praca wypełnia wymogi osiągnięć naukowo-badawczych, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

4. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej

4.1. Jak wynika z autoreferatu pozostałe osiągnięcia naukowe Habilitantki koncentrują się wokół problematyki prawa konstytucyjnego:

- a) prawa służby cywilnej,
- b) kontroli zgodności norm prawnych z konstytucją,
- c) wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela w prawie krajowym oraz europejskim.

4.2. Za istotne w dorobku Habilitantki uznaję publikacje dotyczące konstytucyjnego ujęcia korpusu służby cywilnej. Mowa tu przykładowo o inspirujących rozważaniach

zawartych w opracowaniu pt. *Nowa ustawa o służbie cywilnej – aspekt prawno-konstytucyjny*, w czasopiśmie „Państwo i Prawo”, 2006, nr 11, s. 3-16 (wspólnie z K. Działochą). Autorzy dokonali analizy ustawy o służbie cywilnej z 24 VIII 2006 r. oraz związanej z nią ustawy o państwowym zasobie kadrowym i wysokich stanowiskach państwowych, uchwalonej w tej samej dacie, jak też sformułowali krytyczne wnioski, stawiając na końcu „pytanie, czy ta służba cywilna, oparta na opisanych tu nowych zasadach, które godzą – jak to wynika z naszych uwag – w konstytucyjne podstawy tej instytucji, która jest zatem naznaczona stygmatem sprzeczności z ustawą zasadniczą, może zapewnić państwu kadry urzędnicze nie angażujące się w politykę partyjną, lecz lojalne w stosunku do rządu i jego polityki, kadry o ustabilizowanym statusie zawodowym, gwarantujące ciągłość działalności administracji rządowej i zdolne do wykonywania w sposób możliwie niezakłócony zadań administracji rządowej mimo zmiany rządów?” (s. 16). Pytanie to jest aktualne także współcześnie. Dlatego też sięganie w szczególności do uwag krytycznych zawartych w tym opracowaniu ma znaczenie dla zbudowania optymalnego modelu służby w polskich warunkach.

4.3. Jako wartościowe, zwłaszcza z perspektywy historycznoprawnej (a także ustrojowo-prawnej), postrzegam także inne opracowania Habilitantki pt. *Polska droga do służby cywilnej*, w pracy zbiorowej „Administracja publiczna w Europie małych ojczyzn”, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji w Poznaniu pod redakcją K. Kiczki, Poznań 2009 (wspólnie z K. Działochą) oraz samodzielne prace: pt. *Służba cywilna w II Rzeczypospolitej*, opublikowany w „Przeglądzie Prawa i Administracji”, (tom LXXXIII/2010) i pt. *Konstytucyjne zasady ustroju służby cywilnej (art. 153 Konstytucji RP)*, zawarte w księdze „Prawo w służbie państwu i społeczeństwu”. Prace dedykowane Profesorowi Kazimierzowi Działosze z okazji osiemdziesiątych urodzin, Wrocław 2012.

4.4. Wnioski wypływające ze wskazanych tu opracowań stanowiły podstawę do przygotowania monografii pt. *Kształtowanie się modelu ustrojowego służby cywilnej w Polsce*, Warszawa 2014 (ss. 358). Pracę tę wysoko oceniam jako stanowiącą istotny wkład Habilitantki w dyscyplinę „nauki prawne”. Habilitantka dokonała analizy zasad dotyczących ustroju służby cywilnej (także w perspektywie historycznej i porównawczej). Jako wartościowe uznaję ustalenia Habilitantki w zakresie udzielenia „odpowiedzi na pytanie, jaki model (ustrój) służby cywilnej – system kariery czy stanowisk czy jeszcze inny – kształtował się w procesie rozwoju służby cywilnej w Polsce i jak wyraził się on w ostatnim etapie tego rozwoju, tj. w obowiązującej dzisiaj ustawie” (s. 14-15). Zwłaszcza na uwagę

zasługują konkluzje stanowiące wkład w rozwój prawa konstytucyjnego (s. 328-348). Autorka wykazała się nie tylko dobrą znajomością tej tematyki, ale także umiejętnością pełnego przedstawienia zagadnienia służby cywilnej, uwzględniając poza wiodącymi konstytucyjnymi ujęciami pracy, także – co zrozumiałe przy tej pracy – kwestie z obszaru prawa administracyjnego, prawa urzędniczego, jak i prawa pracy.

4.5. Tematyką tą Habilitantka zajmowała się także w późniejszym okresie, a wnioski z tych badań zawarła w artykule pt. *Służba cywilna po zmianach z 2015 r.*, opublikowanym na łamach miesięcznika „Państwo i Prawo”, nr 11/2016. Habilitantka dość krytycznie podkreśliła, że: „Ustawa zmieniająca z 2015 r. stanowi zaprzeczenie konstytucyjnych i międzynarodowych standardów służby cywilnej, wprowadzanych w Polsce z dużym trudem po 1997 r. Ustawodawca naruszył istotę konstytucyjnej gwarancji służby cywilnej. Pomimo różnic regulacyjnych względem ustaw z 2006 r., od których następnie zasadnie odstąpiono w 2008 r., ustawa zmieniająca z 2015 r. realizuje ten sam cel, który przyświecał projektodawcom w 2006 r. Celem tym jest zastąpienie profesjonalnej służby cywilnej aparatem wykonawczym i pomocniczym rządu bez zachowania bezstronności i neutralności politycznej, „oficerskiej” części Korpusu” (s. 66). Stanowisko to jest przykładem umiejętności Autorki krytycznej oceny rozwiązań ustawowych.

4.6. Wartościowe jest także opracowanie dotyczące interdyscyplinarnego problemu zarządzania kadrami administracji pt. *Modele zatrudnienia a strategia zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej*, Warszawa 2020 r. Autorka postawiła hipotezę w postaci stwierdzenia, że: „nabór na wyższe stanowiska w służbie cywilnej, przeprowadzany pod rządami ustawy z 2008 r. o służbie cywilnej, składający się z prawnie określonych etapów stanowił przykład zarządzania zasobami ludzkimi w budowaniu kadr administracji rządowej w Polsce w oparciu o model kariery z elementami modelu stanowisk. Natomiast kształtowanie kadr administracji rządowej w oparciu o nowelizację ustawy o służbie cywilnej z 2015 r. stanowi przykład „modelu stanowisk z elementami modelu kariery” (s. 11). W zakończeniu Autorka zaprezentowała cenne dla teorii i praktyki służby cywilnej wnioski (s. 137-141).

4.7. Na uwagę zasługuje także praca przygotowana we współautorstwie z A. Bitkowską pt. *Współczesne wyzwania w procesie zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej – wybrane zagadnienia*, opublikowana w „Journal of Modern Science” (nr 3/2023).

Habilitantka, jak wynika z autoreferatu, czerpała inspirację do opracowania z referatu wygłoszonego na VI International Conference on Human Rights „Artificial Intelligence and the Future of Human Rights”, University of Euroregional Economy, Józefów 2021, pt. *Służba cywilna w ujęciu Strategii Zarządzania Zasobami Ludzkimi w Służbie Cywilnej do 2020 roku (The civil service in terms of the human resource management Strategy in the Civil Service until 2020)*. Artykuł o takim tytule ukazał się w pracy zbiorowej: „Human Rights. Evolution in the Digital Era”, red. M. Sitek, J. Bonet Navarro, Józefów 2021.

Analiza problemu kształtowania polityki personalnej służby cywilnej w oparciu o nowoczesne modele administracji publicznej została przedstawiona w artykule: *The Development of Civil Service HR Policy Based on Modern Models of Public Administration: Experience from Poland*, [w:] „Innovation Management and Sustainable Economic Development in the Era of Global Pandemic. Proceedings of the 38th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)”, red. K.S. Soliman, Seville 2021.

4.8. W nurt rozważań o służbie publicznej wpisują się także kolejne opracowania:

- 1) *Prawo dostępu do służby publicznej*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku konstytucyjnym*, red. M. Jabłoński, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014.
- 2) *Odpowiedzialność odszkodowawcza funkcjonariusza publicznego (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, „Przegląd Prawa i Administracji”, tom 66/2005 (we współautorstwie z M. Haczkowską).
- 3) *Prawo dostępu do służby publicznej w Polsce w świetle Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych*, w pracy zbiorowej pt. *Ochrona praw człowieka w wymiarze uniwersalnym. Aksjologia – instytucje – nowe wyzwania – praktyka*, tom I, red. J. Jaskiernia i K. Spryszak, Toruń 2017.
- 4) *Znaczenie aktu ślubowania w służbie cywilnej w kontekście nabycia praw i obowiązków przez urzędnika*, „Przegląd Prawa i Administracji”, nr CXXIII/2020.
- 5) *The right to participate in the assembly and association of persons employed in the public service on the basis of the case law of the European Court of Human Rights (Prawo do udziału w zgromadzeniach i stowarzyszania się osób zatrudnionych w służbie publicznej w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka)*, [w:] *Human rights in the functioning of public administration. Prawa człowieka w funkcjonowaniu administracji publicznej*, pod red. F. Parente, B. Sitka, I. Florek, Józefów 2018.

- 6) *Kilka uwag o zarządzaniu procesami w administracji publicznej*, [w:] Przyszłość zarządzania procesowego. Strategie – Ludzie – Technologie, red. A. Bitkowska, Warszawa 2023 (s. 187-190).

Szczególnie interesujące są wnioski Habilitantki zawarte w zakończeniu opracowania pt. *Znaczenie aktu ślubowania w służbie cywilnej w kontekście nabycia praw i obowiązków przez urzędnika*. Autorka podkreśliła tradycję tej instytucji pochodzącą z II RP (1922 r.), a także jej znaczenie: „nie może być ono traktowane symbolicznie i sprowadzone jedynie do czynności konwencjonalnej. Szczególną rolę ślubowanie odgrywa odnośnie do urzędników służby cywilnej ze względu na publicznoprawny charakter stosunku służbowego zawartego aktem mianowania” (s. 235).

4.9. Habilitantka jako dalszy obszar badań przedstawiła zagadnienie kontroli zgodności norm prawnych z Konstytucją RP. Wnioski z badań zawarła w kilku opracowaniach (artykułach naukowych/rozdziałach prac zbiorowych). Mowa tu o opracowaniu pt. *O początkach sądownictwa konstytucyjnego w polskiej myśli prawnej*, opublikowanym w pracy zbiorowej pt. *Dwie dekady Konstytucji RP – doświadczenia i wyzwania*, red. M. Haczowska i H. Duszka - Jakimko, Opole 2018. Opracowanie to stanowiło wstęp do badań nad problematyką kontroli norm prawnych z konstytucją. W ten obszar badawczy wpisują się także inne opracowania:

- 1) *Kontrola zgodności prawa z konstytucją w projektach Konstytucji II Rzeczypospolitej*, [w:] *Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Marianowi Kallasowi*, pod red. D. Makieły, Warszawa 2018 r.
- 2) *Zagadnienie kontroli konstytucyjności prawa w pracach nad zmianą Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 17 marca 1921 r. w latach 1930-1935*, [w:] *Konstytucjonalizm polski. Refleksje z okazji jubileuszu 70-lecia urodzin i 45-lecia pracy naukowej Profesora Andrzeja Szmyta*, Gdańsk 2020.
- 3) *W poszukiwaniu modelu ustrojowego kontroli zgodności prawa z Konstytucją w okresie II Rzeczypospolitej*, opublikowany w czasopiśmie „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, nr 5/2022.
- 4) *Kształtowanie się modelu kontroli prawa stanowionego z konstytucją w okresie II Rzeczypospolitej*, [w:] *Stanowienie prawa w przeszłości*, red. P. Górecki, D. Makieła, Warszawa 2022.

4.10. W obszarze badań Habilitantki jest także problematyka wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela. Znalazło to wyraz w kilku opracowaniach, m.in. w opracowaniu pt. *Dylematy konstytucyjnej regulacji obowiązków jednostki w Konstytucji RP*, [w:] *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki. Prace uczniów i współpracowników dedykowane Profesorowi Bogusławowi Banaszakowi*, red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego”, nr 50/2014 (we współautorstwie z K. Działochą). Opracowanie to dotyczyło regulacji konstytucyjnych w części odnoszącej się do obowiązków po rozpoczęciu prac nad projektem konstytucji, najpierw w Komisjach Konstytucyjnych Sejmu i Senatu (1991–1993), a następnie po uchwaleniu ustawy konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1992 r. o trybie opracowania i uchwalenia Konstytucji projektów wnoszonych do Zgromadzenia Narodowego. Ważne znaczenie w prawie konstytucyjnym miały uwagi zawarte w Tomie II Komentarza do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (art. 82-86), opracowane we współautorstwie z K. Działochą. Opracowanie to dotyczyło obywatelskiego obowiązku wierności Rzeczypospolitej oraz troski o dobro wspólne, przestrzegania prawa RP, ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, obywatelskiego obowiązku obrony ojczyzny, obowiązku dbałości o stan środowiska i ponoszenia odpowiedzialności za jego pogorszenie.

W ten obszar wpisuje się także praca pt. *Zgromadzenia spontaniczne w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i ich wpływ na polską regulację prawną* w ramach pracy zbiorowej pt. „Wolność zgromadzeń”, pod red. R. Balickiego, M. Jabłońskiego, Wrocław 2018.

4.11. W dorobku Habilitantka posiada także opracowania:

- 1) *Ograniczenie wolności wypowiedzi i wyrażania opinii w wybranych orzeczeniach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Przegląd Prawa i Administracji” nr 126/2021, pod red. M. Jabłońskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- 2) *Mowa nienawiści w stosunku do mniejszości rasowych, narodowych i etnicznych jako granica wolności wypowiedzi. Uwagi na tle wybranych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, opublikowany w czasopiśmie „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, nr 5(63)2021, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2021.
- 3) *The right to education in Turkey and Poland. Comments on the constitution and the jurisprudence of the ECtHR*, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Osmaniye Korkut Ata University İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Journal of Economics and

Administrative Sciences Cilt: 7, Sayı: 1, Haziran 2023, ss. 17-29 Vol: 7, Issue: 1, June 2023.

- 4) *Konstytucyjne prawo do nauki i edukacji w konstytucjach Republiki Turcji i Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] Społeczeństwo Obywatelskie – aktualne i przyszłe wyzwania, red. P. Sitek, P. Gołębiewski, Warszawa 2022, s. 127-141.

W ramach badań nad problematyką funkcjonowania sądów w czasie pandemii COVID-19 opublikowała w pracach: *Prawo do sądu w czasie pandemii COVID-19*, [w:] System ochrony praw człowieka w Polsce w czasie wyzwań pandemicznych, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2022 oraz w opracowaniu *Sądy w czasie pandemii COVID-19*, w czasopiśmie „Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej”, Nr 17/2022, Katowice 2022.

Wnioski ze wskazanych tu badań Habilitantka przedstawiła w opracowaniach: *Rola aktów prawa miejscowego w dziedzinie regulacji praw i wolności jednostki w świetle orzecznictwa sądowego*, [w:] *Dwadzieścia lat obowiązywania Konstytucji RP. Polska myśl konstytucyjna a międzynarodowe standardy demokratyczne*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2017 oraz w pracy *Problematyka prawna mienia komunalnego. Uwagi na tle wybranych orzeczeń TK i NSA*, „Przegląd Prawa i Administracji”, nr 129/2022.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

5.1. Z autoreferatu wynika, że Habilitantka podejmowała aktywność naukową za granicą:

- 1) staż w Uniwersytecie Aldo Moro w Bari od 1 września 2017 r. do 31 października 2017 r.
- 2) staż w Uniwersytecie w Osmaniye Korkut od 1 lutego 2022 r. do 31 marca 2022 r.

5.2. Habilitantka wykazała się istotną aktywnością naukową w Polsce. Prowadziła w szczególności na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie wykłady i zajęcia ćwiczeniowe z prawa konstytucyjnego dla kierunków: prawo (stacjonarne i niestacjonarne), administracja (stacjonarna i niestacjonarna), politologia niestacjonarna, a także wykłady z przedmiotu Wstęp do nauki o państwie i prawie dla kierunków studiów stacjonarnych i niestacjonarnych: prawa, administracji, kryminalistyki i kryminologii, politologii, stosunków

międzynarodowych, zarządzania, finansów i rachunkowości, ekonomii, psychologii. Prowadziła też seminarium dyplomowe dla kierunków: prawo stacjonarne i niestacjonarne, administracja stacjonarna i niestacjonarna I i II stopnia – pełnienie funkcji promotora prac dyplomowych.

5.3. Habilitantka prowadziła także zajęcia w innych ośrodkach naukowych:

- 1) zajęcia ćwiczeniowe z przedmiotu prawo konstytucyjne na kierunku administracja stacjonarna i niestacjonarna I stopnia w Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji w Poznaniu;
- 2) zajęcia ćwiczeniowe z przedmiotu prawo konstytucyjne na kierunku prawo stacjonarne i niestacjonarne w Wyższej Szkole Ekonomii i Prawa im. Edwarda Lipińskiego w Kielcach;
- 3) zajęcia ćwiczeniowe z przedmiotu prawo konstytucyjne na kierunku zarządzanie biznesem, studia niestacjonarne w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Kaliszu.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę.

6.1. Habilitantka wykazała w przedstawionej dokumentacji znaczącą aktywność organizacyjną. Była organizatorem wielu konferencji naukowych, w szczególności:

- 1) członkiem komitetu organizacyjnego Konferencji: Prawo w służbie państwu i społeczeństwu. Jubileusz 80-lecia urodzin Profesora Kazimierza Działochy odbył się w dniu 30 stycznia 2012 r. w Uniwersytecie Wrocławskim. Uroczystość była połączona z wręczeniem Księgi Jubileuszowej.
- 2) organizatorem Jubileuszu z okazji 85 urodzin i 60-lecia pracy naukowej Profesora Kazimierza Działochy, który odbył się 23 stycznia 2018 r. w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie. Uroczystość była połączona z wręczeniem Księgi Jubileuszowej pt. *Prawo konstytucyjne na przestrzeni lat. Wybór publikacji Profesora Kazimierza Działochy z okazji Jubileuszu 85 urodzin i 60-lecia pracy naukowej*, red. A. Łukaszczyk, Warszawa 2018.
- 3) sekretarzem i prelegentem XVI Międzynarodowej Konferencji Naukowej Praw Człowieka „75 lat oddziaływania Rady Europy na kształtowanie europejskiej przestrzeni prawnej w obszarach demokracji, praworządności i ochrony praw

człowieka”, panel: Wpływ Rady Europy na ewolucję systemów ochrony praw człowieka w państwach członkowskich w związku z nowymi wyzwaniami (*The influence of the Council of Europe on the evolution of human rights protection systems in member states in connection with new challenges*), która odbyła się w Warszawie w gmachu Sejmu dniami 14-16 kwietnia 2024 r.

- 4) Sekretarz i prelegent Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ius publicum i ius privatum – efektywne państwo i ochrona praw jednostki w XXI wieku”, która odbyła się na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie w dniach 17-18 kwietnia 2024 r.
- 5) Członek komitetu organizacyjnego IX International Conference on Human Rights „The Sustainability of Democracy and the Rule of Law”, Antalya, 14 June 2024.

6.2. Habilitantka wygłosiła także wiele wystąpień, co świadczy o jej aktywności. W szczególności:

- 1) Wystąpienie z referatem pt. „*Prawo do nauki w Polsce i Turcji. Analiza porównawcza Konstytucji Polski i Turcji pod kątem prawa do nauki*” na I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Społeczeństwo obywatelskie – aktualne i przyszłe wyzwania”, która odbyła się na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie w dniu 22 czerwca 2022 r.
- 2) Wystąpienie z referatem pt. „*The Civil Service in Terms of the Human Resource Management Strategy in the Civil Service Until 2020*”, VI International Conference on Human Rights „Artificial Intelligence and the Future of Human Rights”, University of Euroregional Economy, Józefów 2021.
- 3) Wystąpienie z referatem pt. „*Sądy w czasie pandemii COVID-19*”, na XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ochrona Praw Człowieka w czasie wyzwań pandemicznych” zorganizowanej z okazji 55. rocznicy uchwalenia Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka ONZ i 30. Rocznicy przystąpienia Polski do Rady Europy, która odbyła się w dniach 26-27 kwietnia 2021 r.
- 4) Wystąpienie z referatem pt. „*Prawo do sądu w czasie pandemii COVID-19*” na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Rok pandemii – wyzwania prawne, nowoczesne rozwiązania i perspektywy” na zaproszenie Katedry Prawa i Administracji Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej im. Wojciecha Korfanteo w Katowicach oraz Koła Naukowego Prawa i Administracji „Iustitia” w dniu 31 maja 2021 r.

- 5) Wystąpienie z referatem pt. *„Problematyka prawna mienia komunalnego. Uwagi na tle wybranych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego”* na Międzynarodowej Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej *„Konstytucyjne prawo własności - naruszenia i środki ochrony”* zorganizowanej przez Katedrę Instytucji Prawnych i Praw Człowieka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego w Jesionce w dniach 11-12 października 2018 r. w Rzeszowie.
- 6) Wystąpienie z referatem pt. *„The right to participate in the assembly and association of persons employed in the public service on the basis of the case law of the European Court of Human Rights”* na zaproszenie Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie i Università Degli Studi di Bari Aldo Moro, Bari, 1-2 czerwca 2018 r.
- 7) Wystąpienie z referatem *„Prawo dostępu do służby publicznej w Polsce w świetle Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych”* na VIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. *„Systemy ochrony praw człowieka: europejski i afrykańskie. Kontekst uniwersalny – specyfika regionalna – uwarunkowania realizacyjne”*, która odbyła się w gmachu Sejmu w Warszawie w dniach 18-19 kwietnia 2016.
- 8) Wystąpienie z referatem pt. *„Rola aktów prawa miejscowego w dziedzinie regulacji praw i wolności jednostki w świetle orzecznictwa sądowego”* na 59. Zjeździe Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego w Kielcach w dniach 12-14 czerwca 2017.
- 9) Wystąpienie z referatem pt. *„O początkach sądownictwa konstytucyjnego w polskiej myśli prawnej”* na Konferencji Naukowej *„Dwie Dekady Konstytucji RP – Doświadczenia i Wyzwania”* na zaproszenie organizatorów – Katedrę Własności Intelektualnej, Prawa Administracyjnego i Europejskiego oraz Katedrę Teorii i Filozofii Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, 27 października 2017 r.
- 10) Wystąpienie z referatem pt. *„Zgromadzenia spontaniczne w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i ich wpływ na polską regulację prawną”* na Konferencji Naukowej *„Wolność zgromadzeń i jej granice”* organizowanej przez Katedrę Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego w Zieląncu w dniach 11-12 maja 2017 r.
- 11) Wystąpienie z referatem pt. *„Podejście procesowe do naboru na wyższe stanowiska w służbie cywilnej”* na zaproszenie organizatorów Ogólnopolskiej Konferencji

Naukowej „Perspektywy rozwoju zarządzania procesowego. Teoria i praktyka”
Wydziału Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania
w Warszawie w dniu 20 maja 2016 r.

7. Inne istotne informacje

7.1. Habilitantka w autoreferacie wskazała na zaangażowanie w jednostkach naukowych jako członek Rady Wydziału Prawa i Administracji w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie w latach 2012-2018 i członek Rady Wydziału Nauk Społecznych Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie w latach 2019-2024. Habilitantka jest opiekunem I roku na kierunku prawo, administracja (od 2010 r.) oraz opiekunem praktyk studenckich na kierunku administracja I i II stopnia tryb stacjonarny i niestacjonarny (od 2019 r.)

7.2. Habilitantka posiada także zauważalny i znaczący dorobek w zakresie kształcenia. Pełniła rolę promotora prac licencjackich i magisterskich:

- a) 26 prac magisterskich na kierunku prawo,
- b) 17 prac magisterskich na kierunku administracja II stopnia,
- c) 52 prac licencjackich na kierunku administracja I stopnia,
- d) 18 prac magisterskich na kierunku prawo,
- e) 5 prac magisterskich na kierunku administracja II stopnia,
- f) 34 prac licencjackich na kierunku administracja I stopnia.

7.3. Jako osiągnięcie Habilitantka wskazała też przygotowywanie, na wniosek Rektora Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie, Programu Studiów II stopnia profil praktyczny dla kierunku Bezpieczeństwo Wewnętrzne na lata 2023/2024.

8. Ocena końcowa

Biorąc pod uwagę łącznie osiągnięcia dr Agnieszki Łukaszcuk – Walter:

- 1) opracowanie monograficzne pt. „Konstytucja Kwietniowa z 1935 r. Geneza – Obowiązki – Stosowanie”, Warszawa 2024;

- 2) dorobek naukowy, który w sposób znaczący wzbogaciła od uzyskania stopnia doktora nauk prawnych, publikując opracowania o istotnym znaczeniu dla prawa konstytucyjnego (w tym w języku angielskim) w zakresie:
 - a) prawa służby cywilnej (w tym monografię dotyczącą interdyscyplinarnego problemu zarządzania kadrami administracji pt. *Modele zatrudnienia a strategia zarządzania zasobami ludzkimi w służbie cywilnej*, Warszawa 2020 r.),
 - b) kontroli zgodności norm prawnych z konstytucją,
 - c) wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela w prawie krajowym oraz europejskim),
- 3) dorobek organizacyjny i dydaktyczny Habilitantki zdobyty w trakcie zatrudnienia w Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie oraz wykazywanie się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w szczególności zagranicznej (staż na Uniwersytecie Aldo Moro w Bari od 1 września 2017 r. do 31 października 2017 r. i staż na Uniwersytecie w Osmaniye Korkut od 1 lutego 2022 r. do 31 marca 2022 r.),

wyrażam **pozytywną recenzję** w kwestii dopuszczenia Pani dr Agnieszki Łukaszcuk – Walter do dalszych faz postępowania habilitacyjnego i nadania jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

